

**TÜRKİYE'DE ETKİLİ SELEFİ BİR ŞAHIS: ZİYAEDDİN EL-KUDSİ VE
HAKKA DAVET CEMAATİ**

*An Influential Salafi Person in Türkiye: Ziyaaddin al-Qudsi and The Community of
Invitation to Haq*

AHMET YALÇIN

Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi, Kalam ve İslam Mezhepleri
Tarihi Ana Bilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Assist. Prof., Kayseri University, Islamic Sciences Faculty, Kalam and History of Islamic
Sect, Kayseri, Türkiye

ahmetyalcin@kayseri.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9569-863X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Types: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 26.10.2022

Kabul Tarihi | Accepted: 14.12.2022

Yayın Tarihi | Published: 25.12.2022

Atıf | Cite as

Yalçın, Ahmet. "Türkiye'de Etkili Selefi Bir Şahıs: Ziyaeddin el-Kudsi ve Hakka Davet Cemaati". *Yakın Doğu
Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 8/2 (Aralık 2022), 182-200.

<https://doi.org/10.32955/neu.istem.2022.8.2.05>

Yalçın, Ahmet. "An Influential Salafi Person in Türkiye: Ziyaaddin al-Qudsi and The Community of
Invitation to Haq". *The Journal of Near East University Islamic Research Center* 8/2 (December 2022), 182-
200. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2022.8.2.05>

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Telif Hakkı | Copyright

Copyright © 2022. Telif hakkı yazar(lar) tarafından YDUİSTEM'e devredilmiştir. Bu makale, Creative Commons Atıf
Lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir
makaledir. Copyright © 2022. Copyright has been transferred to YDUİSTEM by the author(s). This article is an open access
article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Türkiye’de Etkili Selefi Bir Şahıs: Ziyaeddin el-Kudsi ve Hakka Davet Cemaati

Öz

Selefi; sahabe, tabiîn ve tebe-i tâbiînin oluşturduğu İslâm’ın ilk neslini, Selefilik ise selef döneminde ortaya çıkan fırkalaşmalardan uzak, bid‘at bulaşmamış söz ve düşünme biçimini benimseyenleri merkez alarak kendisini bu nesle nispet eden Müslümanları ifade eden birer kullanımdır. İmam Gazzâlî (ö. 505/1111) tarafından *selefin mezhebi* olarak ifade edilen, İbn Teymiyye’nin (ö. 728/1328) eserlerinde *Selefiyye* olarak geçen, mezhep olmaktan ziyade bir düşünme biçimi şeklinde görülen Selefilik, tarihsel süreçte Muhammed b. Abdülvehhab (ö. 1206/1792) önderliğinde Arabistan merkezli dinî ve siyasî bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. İlâhî olan din ile insanî olan mezhep arasındaki farkı sağlıklı değerlendiremeyen yapılarda görülen mezhebi din gibi telakki etme eğilimi, Selefi fikirleri tebliğ etme ihtiyacını doğurmuş ve başta ilim öğrenmek gibi bazı nedenlerle farklı ülkelerle gelişen ilişkiler sonucunda Selefilik Arabistan dışına ihraç edilmeye başlamıştır. Bu faaliyetlerin bir neticesi olarak Selefilik 1980’li yıllarda Türkiye’de de görülür hale gelmiştir. O tarihten bu zamana kadar çeşitli tezahürlerini müşahede ettiğimiz ülkemiz selefleri, başlangıçta birkaç grup iken zamanla farklı meselelerdeki görüş ayrılıkları sebebiyle yaşanan kopmalar ve yurt dışından gelen bazı şahıslar sayesinde yeni oluşumlar meydana getirmiştir. Bunlardan biri de daha çok Ziyaeddin el-Kudsi takma ismini kullanan, Cemil Awwad adlı kişinin liderlik ettiği Hakka Davet cemaatidir. Cemaatin lideri, Filistin asıllı olan ve Ürdün’de doğup büyüyen Cemil Awwad, 1980’li yıllarda tıp eğitimi için geldiği Türkiye’de sadece sağlık alanı ile ilgilenmekle yetinmemiş, sahip olduğu selefi fikirler etrafında önce İstanbul’da ve Marmara bölgesinde yapılanmaya gitmiş, ardından Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde sempatican kazanmıştır. 1990’lı yılların sonunda Türkiye’de değişen konjonktür sebebiyle faaliyet alanı daralan Awwad yaklaşık yirmi senelik faaliyetinin ardından yurtdışına çıkmış ancak takipçileri onun açtığı yolda yürümeye devam etmiştir/etmektedir. Günümüzde Hak Yayınları adı altında varlığını sürdüren bir yayınevi mevcut olup, Awwad’ın düşüncelerini yaygınlaştırmak üzere yayın hayatına devam etmektedir. Yayınevi tarafından okuyucuya arz edilen farklı yazarlara ait onlarca eser bulunmakta, bu yazarların kim olduğuna dair açık bir veri bulunmamaktadır. Ayrıca çok aktif olarak kullanılmasa da bir internet sitesi ile davet çalışmaları sürdürülmekte, yayınevi tarafından basılan lidere ait eserlerin içeriği bu site üzerinden taraftarlarına ve kamuoyuna açılmaktadır. Hak Yayınları’nca çıkarılan eserlerde selefi bir düşünce sistematğine sahip olduğu rahatlıkla anlaşılan Awwad, İbn Teymiyye’nin yaptığı tevhid tarifini esas alarak yaptığı iman tanımında tağutu reddetmeyi imanın ilk şartı saymaktadır. Awwad, siyasal konulara dair fikirler açıklamakta, demokratik bir ülkede siyasî parti kurmayı caiz gören, bunun dinin ve dindarların menfaatine olacağı düşüncesinde olan kimseyi ya kelime-i tevhid konusunda cahil ya da İslâm’ı yıkmak, Müslümanları uyutmak ve tağutun hâkimiyetini güçlendirmek şeklinde değerlendirmektedir. Awwad, hayatta her meselede hüküm Allah’ındır düşüncesi ile şirkin kapsamını tekfirci bir bakış açısı ile genişletmektedir. Araştırmamızda, daha evvel hakkında bir çalışma yapılmamış olan Awwad’ın düşüncelerini ve ulaşabildiğimiz kadarıyla Hakka Davet cemaatini yayın etiği ilkelerine riayet ederek belirginleştirmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: İslâm Mezhepleri Tarihi, Selefilik, Ziyaeddin el-Kudsi, Hakka Davet Cemaati.

An Influential Salafi Person in Türkiye: Ziyaaddin al-Qudsi and The Community of Invitation to Haq

Abstract

Salaf; the Prophet’s companions refer to the first generation of Islam, which was formed by the tabi’un and the tabe-i tabi’un. Salafism, on the other hand, expresses the understanding of religion that is far from the discussions that emerged in this period. And it is a usage that expresses the Muslims who relate themselves to this generation. It was started to be used by Abu Hamid al-Ghazali (d. 505/1111). It is found as Salafiyya in the works of Ibn Taymiyya (d. 728/1328). It emerged as a religious and political movement based in Arabia under the leadership of Muhammed bin Abdul Wahhab (d. 1206/1792). It has passed through various phases in the historical process. It has become the official sect of Saudi Arabia. Religion is divine, Sect is human. In structures that cannot evaluate this situation properly, religion and sect are intertwined. Attempts to convey Salafist ideas emerged from here. Salafism began to be exported out of Arabia as a result of developing relations with different countries for some reasons such as learning science. As a result of these activities, Salafism was also seen in Türkiye in the 1980s. Various Salafist structures have emerged in Türkiye. While their numbers were few in the beginning, there were different divisions over time. It has created new formations thanks to some individuals coming from abroad. One of these is the Invitation to Hakka Community led by Cemil Awwad, using the pseudonym Ziyaeddin al-Kudsi. The leader of the community, Cemil Awwad, who is of Palestinian origin and was born and raised in Jordan, came to Türkiye for medical education in the

1980s. It started to be structured around Salafi ideas, first in Istanbul and the Marmara region. It has also spread to other cities. At the end of the 1990s, the conjuncture in Türkiye changed. Awwad went abroad after nearly twenty years of activity. His followers continue to walk the path he opened. Today, there is a publishing house under the name of Hak Publishing. He continues to broadcast to disseminate the thoughts of Awwad. Invitation work continues with a website. Awwad, in his definition of faith based on Ibn Taymiyya's description of tawhid, considers rejecting taghut as the first condition of faith. It also explains ideas on political issues. In our study, we tried to clarify Awwad's thoughts within the framework of the works published by Hak Publishing, by complying with the principles of publication ethics.

Key Words: History of Islamic Sects, Salafism, Ziyaaddin al-Qudsi, Invitation to Haq Community.

Giriş

İslâm'ın ilk nesli olarak kabul edilen selef asrında tek bir anlayış varmış gibi bir ön kabulde Ehl-i Hadis'in dini tutumunu mutlaklaştırmak olarak tarif edebileceğimiz selefi düşünce, tarihsel süreçte çeşitli evrelerden geçmiştir. Abbasîlerin desteğini alan Mutezile'nin Ashabü'l-Hadis'e uyguladığı mihne sürecindeki duruşu ile parlayan Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), hadis taraftarlarının yaşadığı en çetin dönemde ayakta kalabilen ve kendisine nispet edilen Hanbelîlik mezhebinin imamıdır.¹ Onun açtığı yolda ilerleyenler arasındaki en dikkat çekici isim İbn Teymiyyedir.² İbn Teymiyye ve öğrencileriyle birlikte *selefi* ve *Selefiyye* kullanımlarını sistemli olmasa da görmekteyiz.³ XVIII. asırda *selefi söylem* Muhammed b. Abdülvehhab ile Suûdî işbirliği neticesinde Osmanlı hâkimiyeti altındaki Necd topraklarında dinî ve siyasî bir içerik kazanarak yeni bir hüviyete bürünmüştür.⁴ Dönemsel olarak cihadî ve Suûdî ayrımı ile ele alınan selefi hareket,⁵ Osmanlı sonrasında değişen siyasal ve ekonomik şartların tesiri ile bölgesel bir anlayış olmaktan çıkıp farklı coğrafyalara transfer olarak, 1970 ile 1980'li yıllarda Türkiye toplumunu da etkilemeye başlamıştır.⁶

Bugün Türkiye’de çok sayıda selefi sempatic ve yapılanma bulunmaktadır. Bunlar kendilerini selefi düşünceye nispet ederek, lider kabul ettikleri şahıslara göre farklı yaklaşımlar sergilemekte, ayrı cemaatler biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Ziyaeddin el-Kudsi'nin önderlik ettiği Hakka Davet cemaati de Türkiye’de faaliyet yürüten selefi bir oluşumdur. Çalışmamızda öncelikle selef kavramından başlayarak Selefilik’in arka planına, Türkiye’deki selefi oluşumların geçmişine, ülkemizdeki selefi şahıs ve topluluklara değindik. Ardından araştırmamıza konu olan selefi Hakka Davet cemaatinin lideri olan Ziyaeddin el-Kudsi'yi tanımaya gayret ettik. Ziyaeddin el-Kudsi'nin dinî ve siyasî konulardaki görüşlerini telif ettiği eserler çerçevesinde inceledik. Fakat liderin düşüncelerini çeşitli mecralarda yayınlamak davet faaliyetlerini sürdüren cemaat hakkında, ulaşabildiğimiz son derece kısıtlı malumatla konuyu açıklamaya çalıştık.

1. Selefilik ve Arka Planı

Anlamındaki izâfiyet sebebiyle kullanıldığı yere göre kastedilen şahısların değiştiği selef kelimesi, öncekiler manasına gelmektedir.⁷ Hz. Peygamber'in hadis-i şeriflerinde İslâm'ın ilk nesilleri; sahabe, tâbiîn ve tebei tâbiîn, “en hayırlı nesil”⁸ olarak ifade edilmiş, ancak selef denilmemişse de daha sonraki asırlarda

¹ Mehmet Kubat, “Selefiyye ile Neo-Selefilik Kesişen ve Ayrışan Yönleri”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2017), 125, 131; Ferhat Koca, *İslam Hukuk Tarihinde Selefi Söylem-Hanbelî Mezhebi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011), 38-39.

² Kubat, “Selefiyye ile Neo-Selefilik Kesişen ve Ayrışan Yönleri”, 132.

³ İsmail Akkoyunlu, “İbn Teymiyye’de Selef ve Selefiyye Kavramları”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 550.

⁴ Mehmet Ali Büyükkara, *İhvandan Cüheyman’a Suûdi Arabistan ve Vehhabilik* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013), 30.

⁵ Mehmet Ali Büyükkara, “11 Eylülle Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye”, *Dini Araştırmalar* 7/20 (2004), 218, 224.

⁶ Feridun Aydın, “Neo-Selefler Nerede Hata Yaptılar?”, *Qolumnist* (Erişim 24 Nisan 2022).

⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru'l-İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1997), 6/330.

⁸ Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâîl Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî* (Kâhire: el-Matba'atu's-Selefiyye, 1400/1980), “Şehâdât”, 9/2651.

ilk nesli işaret maksadıyla selefü'l-ümme't biçiminde kullanımlar görülmüştür.⁹ Fıkhî ve itikâdî mezheplerin teşekkülünden sonra dile getirilmeye başlanan Selefiyye ise, kendilerini selef nesline nispet eden, Ashâbü'l-Hadis'in çizgisini izleyen hadis taraftarlığını ifade eden bir kavramsallaşmadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk defa Gazzâlî ile başlayan,¹⁰ İbn Teymiyye'nin kullanımında görülen¹¹ Selefiyye kelimesi,¹² tarihsel süreçte yaygınlık kazanmış ve daha çok Hanbelî çevrelerce özdeşleşmiş olsa da Selefiyye'nin tek bir usule sahip müstakil mezhep değil, değişen zaman, mekân ve şahıslara göre farklı örf ve uygulamalar sergileyen zamansal bir aşamayı ifade ettiği yorumu güç kazanmıştır.¹³ Muhammed b. Abdülvehhab, İbn Teymiyye'den gelen Hanbelî çizgideki hadis okulu anlayışına büyük ölçüde Zâhirî mezhebinden etkilenerek yaptığı bir takım yorumları eklemiş ve böylece Selefiyye'nin modern bir hareket hüviyetine evrilmesinin yolunu açmıştır.¹⁴ Bu tarihten sonrası için, akademik çalışmalarda sıklıkla Vehhâbîlik isimlendirmesi kullanılan Selefiyye, İbn Abdülvehhab'ın Emir İbn Suûd ile tanışmasıyla başlayıp Suûd devletlerinin kurulmasıyla devam eden süreçte yeni bir aşamaya geçmiştir. Bu yeni dönemin en dikkat çekici özelliği, esasen dinî bir anlayış olan Selefîliğin, siyasî yönünün baskın hale gelmesidir.¹⁵

Arabistan'ın Necd bölgesindeki Uyeyne şehrinde dünyaya gelen (1115/1703) Muhammed b. Abdülvehhab'ın, İbn Teymiyye'den kalan mirası merkeze alarak telif ettiği risâleler ile vücut bulan Vehhâbîlik'te;¹⁶ tevhid-şirk, şefa'at, emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker ve bid'at görüşleri öne çıkmaktadır.¹⁷ Muhammed b. Abdülvehhab'a göre, tevhid üç kısımdan oluşmaktadır: Ulûhiyyet Tevhidi, Rubûbiyyet Tevhidi, Esmâ ve Sıfat Tevhidi.¹⁸ Abdülvehhab'ın bu ve benzeri çeşitli konulardaki görüşleriyle tezahür eden Selefîlik, İslâm'ı anlama ve yorumlama bakımından ilk üç neslin fedakârlığı, gayreti ve takvasını düşünerek bu neslin tutumunu benimseme gibi bir iddia olarak ortaya çıkan, muhafazakâr bir zihniyet ve düşünce biçimi¹⁹ diye tarif edilmektedir. Selefîler içerisindeki bazı kesimlerin, ortaya koydukları pratik ve zihniyet bakımından, organik süreklilik olmasa da Hâricîlerden etkilendiği düşüncesi mevcut olup,²⁰ bu husus son zamanlarda sıklıkla ifade edilmektedir.²¹ İslâm'ın anlaşılma biçimlerinden sadece birisi olan bu düşünce, din anlayışını tarihin selef dönemindeki kültürel yapıyla özdeşleştirmiştir. Hakikatin geçmişte olduğu, şimdi ve gelecekte hakikatin aranmasının mümkün olmadığı, Selefîliğin temel ön kabulüdür.²² Neticede Ehl-i Hadis oluşumuna nispet edilen, en son aşamada Vehhâbîlik biçiminde kendini gösteren Selefîlik, 20. asırda bütün dünyadaki İslâmcı hareketleri önemli ölçüde etkilemiştir.²³ Bütün Müslümanların nazarında meşru bir konumu olan selef nesline dayandığını iddia eden Vehhâbîlik, nüfuzu altındaki toprakların dışında da taraftarlar bulmuştur.²⁴ 1940 sonrasında

⁹ Abdülkâhir Bağdâdî, *el-Fark Beyne'l-Fırak*, thk. Muhyiddin Abdülhamid (Beirut: Mektebetü'l-Asriyye, 1995), 118.

¹⁰ Ebû Hamid Muhammed el-Gazzâlî, *İlcâmü'l-Avâm an İlmî'l-Kelâm* (İstanbul: Mehabbe Matbaası, 1287), 15, 47, 55, 74.

¹¹ Takiyyüddin İbn Teymiyye, *Mecmûu Fetâvâ*, thk. Muhammed b. Kasım (Medine: Matba'atü Melik Fahd, 2004), 5/28.

¹² Mehmet Kubat, "Selefi Perspektifin Tarihselliği", *İslami Araştırmalar Dergisi* 17/3 (2004), 235-236.

¹³ Ramazan el-Bûtî, *Selefiyyetü Merhaletün Zamaniyyetün Mübâraketün Lâ Mezhebün İslâmî* (Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1990), 14-15.

¹⁴ Büyükkara, *Suûdî Arabistan ve Vehhabilik*, 25.

¹⁵ Bernard Lewis, *İslâm'ın Krizi*, çev. Abdullah Yılmaz (İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2003), 107-109; Rifat Türkel, *Vehhabilik ve Arka Planı* (İzmir: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 26-27.

¹⁶ Muhammed b. Abdülvehhab, *Tevhid Risâleleri Külliyyatı*, çev. Heyet (İstanbul: Neda Yayınları, 2020), 16; Büyükkara, *Vehhabilik*, 21.

¹⁷ Rifat Türkel, *Vehhabilik ve Arka Planı*, 34, 46, 50, 53.

¹⁸ Muhammed b. Abdülvehhab, *Tevhid Risâleleri*, 22-23.

¹⁹ Ferhat Koca, *İslâm Düşüncesinde Selefîlik* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 11-12.

²⁰ Kadir Gömbeyaz, "Hâricîlerin Günümüzdeki Devamı İbâdîler mi, Selefîler mi? Metodik Bir Tartışma", *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi* 9/1 (2016), 84.

²¹ Mehmet Kubat, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (İstanbul: Kitapdünyası Yayınları, 2014), 326.

²² Mehmet Zeki İşcan, *Selefîlik; İslami Köktencilüğün Tarihi Temelleri* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014), 243.

²³ Osman Arslan, *Anadolu'nun Hayat Müdafasında Gerçek Cephe: Dini Aşırılıklar ve Selefî Akım* (Ankara: SFN Yayıncılık, 2018), 61.

²⁴ Henry Laoust, *İslâm'da Ayrılıkçı Görüşler* (İstanbul: Pınar Yayınları, 1999), 347.

petrolden elde ettiği ciddi miktardaki gelirle İslâm dünyasındaki nüfuzunu sağlamlaştıran Suûd devletinin sahiplendiği ve mali açıdan desteklediği selefi akım, çeşitli eğitim kurumlarında yetiştirilen Müslüman gençler vasıtasıyla, İslâmî duyarlık sahibi grupları yönlendirmektedir.²⁵

Selefi düşünce mensuplarının Türkiye’de tebliğ ve davet faaliyeti yürüttükleri, çok sayıda selefi sempatan ve grubun mevcudiyeti bilinen bir husustur. Ancak bu sempatanların oluşturduğu yapılanmaların ve kurumsallaşmaların mazisi en fazla birkaç on yıldan ibaret olup, daha kuruluş/yerleşme aşamasında oldukları söylenebilir.²⁶ Bu oluşumlarda baş aktörler, çoğunlukla Türkiye dışından şahıslar veya bunların etkisinde kalan vatandaşlardır. Türkiye’deki selefi gruplar, Arap dünyasındaki gibi sistemli tebliğ faaliyeti yürüten oluşumlar olmaktan öte, yerleşme ve davet metodunu belirleyip kendilerince bir girişim başlatma evresindedir. Kısacası Türkiye’deki selefi gruplar kendi sosyolojilerini oluşturma, sistemlerini ortaya koyup varlıklarını ispat konusunda daha ilk kıpırdanma evresinde denilebilir.

2. Türkiye’deki Selefi Gruplar

Türkiye’de Selefilik denilince ilk önce Osmanlı dönemi âlimlerinden Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi (ö. 954/1547)²⁷ ve Birgivi Mehmed Efendi (ö. 981/1573)²⁸ gibi isimler, son zamanlarda öne çıkmaktadır.²⁹ Yine Osmanlı döneminde ortaya çıkan dinî ve toplumsal nitelikli bir hareket olan Kadızâdeliler, selefi anlayışa sahip bir kesim olarak zikredilse de bu hareketin ortaya çıkışını Osmanlı sistemindeki idarî, ekonomik ve sosyal karışıklıklara çare arayışı şeklinde niteleyebiliriz. Kadızâdeliler, İbn Teymiyye’den ilham alan sistemsiz bir hareket olmanın ötesine geçememiştir.³⁰ Bu hareketi tam anlamıyla selefi olarak isimlendirmek çok isabetli bir tespit sayılmaz, zira İbn Teymiyye’nin tarihi süreçte İslâm düşüncesine sirayet eden yabancı unsurları arındırmak suretiyle, dinî anlayışı ilk dönem saflığına döndürme³¹ gibi bazı fikirlerinden etkilenmiş olmaları onları en fazla selefi bazı düşüncelerden etkilenmiş bir topluluk yapar. Sonuçta Kadızâdeliler, Osmanlı din adamları içerinden çıkmış, halkı irşad ederken bid‘at sayılan konular üzerinde hassasiyet gösteren bir kesimi temsil etmektedir.³²

Davet devletten önce gelir düsturunu benimseyen³³ selefi karakterli bir yapıdan gelen³⁴ Pakistan kökenli Tebliğ Cemaati, 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de çeşitli faaliyet yürütmeye başlamıştır. Ahmet Saruhan ve Mustafa Adıgüzel, cemaat adına Türkiye’de davet çalışmaları sürdüren ilk tebliğciler olmuştur. İstanbul’da kısıtlı imkânlarla başlayan tebliğ çalışmalarının merkezi, Mescid-i Selam adıyla 1983’te İstanbul Sultancıftliği’nde inşa edilen camidir. Cami sadece ibadet mekânı değil, aynı zamanda cemaatin medresesi olarak da günümüzde çalışmaya devam etmektedir.³⁵

Modern Türkiye’de selefi düşüncenin etkisi, dil farklılığı başta olmak üzere çeşitli sebeplerle Arap dünyasında yayılmasından daha geç tarihlere rastlamaktadır. Selefi zihniyetin etkisindeki müelliflerin

²⁵ Lewis, *İslam’ın Krizi*, 112-114.

²⁶ Arslan, *Dini Aşırılıklar ve Selefi Akım*, 82-83.

²⁷ Mehmet İpşirli, “Çivizâde Mehmed Muhyiddin Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/348-349.

²⁸ Cengiz Gündoğdu, *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecid Sivasî: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı, 2000), 88-95; Emrullah Yüksel, “Birgivi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/191-193.

²⁹ Mehmet Ali Ünal-Osman Cengiz, *Osmanlı Selefiligi İddiası: Çivizâde ve Birgivi Üzerine Bir Tetkik-Osmanlı Düşüncesi Kaynakları ve Tartışma Konuları* (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2019), 461.

³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995), 3/350-353.

³¹ Mehmet Zeki İşcan, *Selefilğin Temel Esasları ve Sosyo-Politik Arka Planı-Tarihte ve Günümüzde Selefilik* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 101.

³² İbrahim Baz, *Kadızâdeliler Sivasîler Tartışması* (Ankara: Otto Yayınları, 2019), 208.

³³ Mehmet Ali Büyükkara, “Türkiye’de Radikal Dini-Siyasi Akımlar”, *Demokrasi Platformu* 2/8 (2006), 109.

³⁴ Mehmet Çelenk, Ulukbek Kalandarov, “Tebliğ Cemaati ve Kırgızistan’daki Faaliyetleri”, *Tesam Akademi Dergisi* 6/1 (2019), 251.

³⁵ Murat Demir, *Tebliğ Cemaati: Türkiye Örneği* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 50-51.

eserlerinin Türkçeye tercümesi ile selefi kaynaklı oluşum ve isimler Türkiye’de görülmeye başlamıştır. 1960’lı yıllarda Mısırlı bir düşünür ve İhvân-ı Müslimîn Hareketi üyesi olan Seyyid Kutub’un (1906-1966) Türkçeye tercüme edilen *Din Budur, Yoldaki İşaretler, İstikbal İslâmındır, İslâm ve Medeniyetin Problemleri, İslâmî Etütler* isimli eserleri Hilal Yayınları tarafından basılarak tevzi edilmiştir. *Fî Zilâli’l-Kur’ân* isimli tefsiri Hikmet Yayınları tarafından 1973’te basılarak dağıtımı yapılmıştır. Bu eserleri sayesinde Seyyid Kutub, Türkiye’deki siyasal İslâmcılık cereyanının gelişmesi adına taze bir nefes olmuş, sunduğu fikrî katkılarla Müslümanların yeni bir ihya süreci yaşamasını sağlamıştır.³⁶

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de sistemli Selefiyye sempatzanı grupların ortaya çıktığı müşahade edilmektedir.³⁷ Bu dönemde ülkemizde ortaya çıkan selefi düşüncenin temsilcisi aslen Kerküklü bir kişi olan Abdullah Yolcu’dur.³⁸ 1992’de kurulan Guraba Yayınları, onun eserleri başta olmak üzere çeşitli yayınlar ile belirledikleri “*Kur’ân ve sahih Sünnet’e dönmek, Kur’ân ve Sünnet’i bu ümmetin selefinin (sahâbe-tabîün-etbâu’t-tabîîn) anladıkları ölçüde anlamak, hayatın her sahasına Kur’ân ve Sünnet’i hâkim kılmak...*” şeklindeki gayeye ulaşmaya çalışmaktadır.³⁹

Türkiye’de bunun dışında da farklı selefi oluşumlar mevcuttur. 1984 Diyarbakır doğumlu Ebu Hanzala künyeli Halis Bayancuk, Tevhid ve Sünnet cemaati olarak bilinen bir oluşum adına *Tevhid Dersleri* başlığıyla konuşmalar yapmaktadır. Tevhid Dergisi ve tevhiddersleri.org adlı internet sitesi cemaatin yayın organlarıdır. Kendilerini “*insanları İslâm’a davet edip, tevhid ve sünnet hakikatlerini apaçık beyan etmeyi görev edinen bir davet topluluğu*” olarak tarif etmektedirler.⁴⁰ Bu çerçevede Halis Bayancuk’un YouTube kanalı üzerinden videoları yayınlanmaktadır. Çeşitli internet siteleri, sosyal medya araçları ve özellikle Youtube kanalları, Türkiye’deki selefi zihniyet mensubu başka şahıs ve düşüncelerin de yayın mecrası durumuna gelmiştir. Ebu Zerka⁴¹ ve Abdülkadir Polat⁴² gibi bazı isimler, bu mecra üzerinde yayınladıkları videolar ile selefi zihniyet mensubu şahıslar olarak zikredilebilir. Ziyaeddin el-Kudsi adlı yazarın çeşitli kitaplarını neşreden Hak Yayınları etrafında meydana gelen Hakka Davet Cemaati de selefi bir çizgide yürümektedir.

3. Hakka Davet Cemaati

Dinî oluşumların isimlendirilmesi, ilk ortaya çıkan fırka olan Hâricilikten⁴³ başlamak üzere İslâm mezhepleri tarihinin ve dolayısıyla çağdaş dinî akımların problematik konularından biridir.⁴⁴ Bu grup mensubu şahıslarla yaptığımız görüşmelerde, kendilerine mahsus bir isim telaffuz etmeyip, kendilerini “*Hak Yayınları okuru*” diye tanımladılar. Bu gruba muhalif olan kişiler de eleştirilerini dile getirirken doğrudan “*Hak Yayınları*” adını kullanmaktadırlar. Bu oluşum mensubu şahısların açtıkları forum sitesinde “*Davetü’l-Hakk/Hakka Davet*” ifadesi kullanılmaktadır.⁴⁵ Bu site gün geçtikçe gelişmekte, farklı dil seçenekleri bulunmaktadır. Cemaat mensupları, YouTube üzerinde *Hak Yayınları* adıyla açtıkları kanal ile davet çalışmalarını sürdürmektedir.

³⁶ Süheyla Nurduhan, “Türkiye’de Seyyid Kutub ve Eserleri Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalar: (Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri)”, *Kilitbahir-Çanakkale İlahiyat Fakültesi Dergisi*/20 (2022), 202-203; Hilal Görgün, “Seyyid Kutub”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/64-68.

³⁷ Mustafa Çalışkan, *Türkiye’de Selefi Faaliyetler* (Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 61-62

³⁸ Arslan, *Dini Aşırılıklar ve Selefi Akım*, 83.

³⁹ Guraba Yayıncılık, “Hakkımızda”, (Erişim 15 Nisan 2022).

⁴⁰ Tevhiddersleri, “Hakkımızda”, (Erişim 16 Nisan 2022).

⁴¹ Ebu Zerka adlı yayıncı Youtube üzerinde Zerka Medresesi diye bir sayfa oluşturmuş ve burada akaid konularında videolar paylaşmaktadır. Bk. Ebu Zerka, “Zerka Medresesi”, (Erişim 17 Nisan 2022).

⁴² Abdülkadir Polat, “Ana sayfa”, (Erişim 17 Nisan 2022).

⁴³ Harun Yıldız, *Kendi Kaynakları Işığında Hâriciliğin Doğuşu ve Gelişimi* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2010), 177.

⁴⁴ Sönmez Kutlu, *Mezhepler Tarihine Giriş* (İstanbul: Dem Yayınları, 2010), 128.

⁴⁵ Davetulhaq, “Hakka Davet Forumu”, (Erişim 17 Nisan 2022).

Türkiye genelinde İstanbul, Ankara, Konya ve Kayseri gibi büyük şehirlerde mensupları bulunan oluşumu, çalışmamız içerisinde Hakka Davet cemaati biçiminde isimlendirmeyi tercih ettik. Bu cemaat davet metodu olarak, öncelikle Ziyaeddin el-Kudsi’nin kitaplarını basmayı ve bu neşriyatın halka ulaştırılmasını benimsemiştir. Sosyal medya mecraları üzerinde, doğrudan kendi anlayışlarına göre Kur’ân yorumları ya da Ziyaeddin el-Kudsi’nin kitaplarının tanıtımı yapılmaktadır. Türkiye’deki diğer selefi grupların mensup ya da önderleri, benimsedikleri fikirlerini görüntülü medya araçları vasıtasıyla halka sunarken, Hakka Davet cemaatinin lideri, sorumlu veya mensupları doğrudan bu yönetime başvurmak yerine, görüntülü araçlarda görünmeksizin, düşüncelerini ortaya koyabilecekleri ayet yorumlarını ihtiva eden içerikler paylaşmaktadır.

Cemaat hakkında edinebildiğimiz malumat; kendilerinin neşrettiği kitaplar, video kayıtları ve internet üzerinde sundukları bilgiler ile muhaliflerin sözleri ve basında çıkan haberlerden ibarettir. Bu sebeple cemaatin Türkiye’deki yapılanması hakkında yeterli seviyede bilgiye ulaşamadık. Muhtemelen bu husus, cemaat liderinin ülkeyi terke etmesi ile neticelenen sürecin öğrettiği bir durumdur. Cemaatin hareket tarzı ve düşünme biçiminde, Ziyaeddin el-Kudsi’nin dinî ve siyasî konulardaki mülâhazaları belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca cemaat içerisinde lider, tam bir otorite kabul edilmekte, liderin otoritesine aykırı tutum ve davranışlara asla müsamaha gösterilmemektedir.

3.1. Hakka Davet Cemaatinin Lideri: Ziyaeddin el-Kudsi

Hak Yayınları tarafından Kur’ân meali ve çok sayıda eseri yayımlanan Ziyaeddin el-Kudsi hakkında, basılan eserlerin içerisinde yer alan kısa bilgilere göre; 1937 yılında Kudüs’te doğmuş olup, tam adı Ziyaeddin Abdullah b. Abdülkerim el-Kudsi’dir. Küçük yaşta hıfzını tamamlamış, Mısır’da İslâmî ilimler tahsil etmiştir. Filistin’e döndükten sonra birkaç kez hapse girmiştir. İhvân-ı Müslimîn Cemaatine bağlanmış, ancak ihvan cemaatinin akidesinin bozukluğunu iddia ederek oradan ayrılmış, akabinde cemaatin akidesine bir reddiye yazmıştır. İhvan mensupları tarafından, et-Tekfir ve’l-Hicre cemaati mensubu olduğu iddia edilse de bu iddia yazar tarafından kabul edilmemiştir.⁴⁶ Ziyaeddin el-Kudsi’nin Türkçeye tercüme edilerek Hak Yayınları’na basılan eserleri şunlardır:

1. Doğru ve Açık Kur’ân Meali
2. Hâkimiyet Allah’ındır
3. İşte Müslüman
4. Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?
5. Asrımızın Yesakı
6. İslâm Dininin Aslı
7. Büyük Şirkte Cehalet Mazeret Değildir
8. İslâm’ın Bakışı Altında Hamas Hareketi
9. İşte Tevhid
10. İlcâmü’l-Avam an İlmi’l-Kelam Tahkik ve Şerhi
11. Sorularla Tevhid Akidesi

Ziyaeddin el-Kudsi hakkında, Hak Yayınları tarafından basılan eserlerde verilen bilgiler bunlardan ibarettir. Bu kadar eseri bulunan bir şahıs hakkında daha fazla malumat bulabilmek için yaptığımız araştırmada, kendisine ait hiçbir fotoğraf ve ilave bilgiye ulaşamadık. Yaklaşım biçimi olarak bu gruba ve Ziyaeddin el-Kudsi’ye karşı menfi bir bakışı olan Abdülkadir Polat isimli şahıs, yayınladığı videosunda Ziyaeddin el-Kudsi isminin müstear bir isim olduğunu, Kudsi’nin asıl adının Cemil Awwad olup, onun 1948 yılında doğmuş, İstanbul’da tıp eğitimini tamamlayan Filistinli bir doktor olduğunu ve 1997’ye kadar Türkiye’de yaşadığını, bu tarihten sonra Filistin’e döndüğünü söylemektedir.⁴⁷ Cemil Awwad’ın, Filistinli

⁴⁶ Ziyaeddin el-Kudsi, *Hakimiyet Allah’ındır*, çev. Halil Müftüoğlu (İstanbul: Hak Yayınları, 2017), 5.

⁴⁷ Abdülkadir Polat, “Hak Yayınları ve Ziyaeddin el Kudsi Gerçekleri”, *Youtube* (26 Kasım 2020), 00.09.25-00.10.20. Abdülkadir Polat bu videosunda Cemil Awwad ve etrafında toplanan grup hakkında çok detaylı bilgiler vermektedir.

bir dış tabibi olup, İstanbul'da tekfirci bir yapılanmanın oluşmasına ön ayak olduğu, etrafında tıp sahasında çalışan bazı kimseler toplanmışsa da neticede kitleselleşmeden dağıldıkları da ulaşabildiğimiz bilgilerdendir.⁴⁸

Cemil Awwad hakkında, 28 Şubat 1997'de Türkiye'de Millî Güvenlik Kurulu kararları çerçevesinde, irticaya karşı başlatılan mücadele sürecine tekaddüm eden günlerde Milliyet gazetesinde çeşitli ithamlar yer almakta, "Türkiye'de mevcut laik anayasal düzeni yıkarak, yerine şeriat kurallarına dayalı teokratik din devleti kurmayı amaçlayan örgütün Genel Emiri" olduğu yazılmaktadır.⁴⁹ Yine Milliyet gazetesinde Tunca Begin imzalı bir yazıda Awwad'dan, Filistin asıllı olup Ürdün vatandaşlığına sahip olduğu, İstanbul'da tıp öğrenimi yaptığı dönemde çevresinde bir oluşum gerçekleştirdiği, 1985'te Bursa'nın İnegöl ilçesinde ilk adımı attığı oluşumun 1989 ortalarında kurulduğu ve kendisinin Genel Emir seçildiği anlatılmaktadır.⁵⁰

28 Şubat 1997'de ülkemizde başlayan 28 Şubat post modern darbesi olarak ifade edilen süreç, farklı kesimlerce birbirine zıt okumaların yapıldığı bir zaman dilimidir.⁵¹ Hangi kesimin bu süreci nasıl okuduğu bir yana, 28 Şubat döneminde çeşitli mağduriyetlerin yaşandığı bir gerçektir. Ülkemizdeki dinî hassasiyet sahibi bazı kesimler bu dönemde, irtica ile itham edilerek çeşitli muamelelere tabi tutulmuştur. 28 Şubat döneminde, bazı gazete ve televizyon kanallarında, dinî hassasiyet sahibi insanların itibarsızlaştırılması faaliyeti yürütülmüş, sahte hoca ve şeyhlerin görüntüleri ekranlardan verilerek bütün bir İslâmî kesim aleyhinde menfi bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sebeple o dönemin basın-yayın organlarında verilen haberlerin ve haberde geçen şahısların gerçekliği ve objektifliği sorgulanmadan kaynak gösterilmesi, bilimsel yaklaşıma uygun değildir. Cemil Awwad hakkında Milliyet gazetesinde geçen bilgiler, 28 Şubat dönemine rastlamaktadır.

Darultawhid isimli forum sitesine göre, Hak Yayınlarının çıkardığı eserlerde yer alan Ziyaeddin el-Kudsi hakkındaki bilgiler doğru değildir. Ziyaeddin el-Kudsi, müstear bir isimdir. İslâmî ilimleri hangi kurum ve hocadan aldığı bilinmemektedir. Kur'ân hafızlığı ya da ilim icazetinin gerçekliği tartışmalıdır. Bu ifadelerden sonra forum sitesinde, tıp eğitimi için genç yaşta Türkiye'ye gelen, eğitimini tamamladıktan sonra da çok yoğun bir meslek olan doktorluk sürecinin ilmi faaliyete zaman bırakmayacağı açıklanmaya çalışılmıştır.⁵² Bahsedilen hususları, başka bir selefi grup ifade etmektedir. Bu çalışmamızda gördük ki Türkiye'deki selefi gruplar arasında, çeşitli ihtilaflar ve ciddi bir rekabet bulunmaktadır.

Hak Yayınları tarafından basılan eserlerin müellifleri arasında gösterilen Seyfuddin el-Muvahhid isminin de Cemil Awwad'ın kullandığı müstear isimlerden biri olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı kaynak, el-Kudsi'nin "Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir" isimli kitabının aslında Suriyeli Ebu Basir et-Tartusi tarafından yazıldığı ve el-Kudsi'nin bu kitabın sadece yazar ismini değiştirerek neşrettiği iddiasına yer verilirken, cemaatin davetülhaq isimli forum sitesinde bu iddia kesin bir dille reddedilmiş, ancak Ziyaeddin el-Kudsi'nin 50 civarındaki eser ve risâleyi farklı isimler altında yazdığı ifade edilmiştir.⁵³

3.2. Ziyaeddin el-Kudsi'nin Fikirleri

Olguları ve olayları anlayarak hayatı anlamlandırma gayretinde olan insanların, farklı şahıslar ve onların düşüncelerinden etkilendikleri bir vakiydir. Hakka Davet cemaati de Ziyaeddin el-Kudsi'nin fikirleri etrafında vücuda gelmiş bir oluşumdur. Türkiye'de selefi bir oluşum olarak karşımıza çıkan Hakka

⁴⁸ Feridüddin Aydın, *Tekfir Kavramı Hakkında Çok Yönlü Bir İnceleme* (İstanbul: Al-Ibar Publishing, 2003), 10.

⁴⁹ *Milliyet*, "Kadın Düşkünü Bir Şeyh Daha" (20 Ocak 1997).

⁵⁰ Tunca Bengin, "Tıp Fakültelerine Nasıl Sızdılar", *Milliyet* (30 Ocak 2000).

⁵¹ 28 Şubat sürecinde yaşananları meşru gören kesimin düşünceleri için Bkz. *Cumhuriyet*, "28 Şubat Nedir? 28 Şubat Sürecinde Ne Olmuştu?", (24 Nisan 2022). 28 Şubat sürecinde yaşananların ülkemiz tarihi için kara bir leke olarak gören kesimin düşünceleri için Bkz. *Yenişafak Gazetesi*, "28 Şubat Gerçekleri: Tarihte Bir Kara Leke" (27 Şubat 2022).

⁵² Tevhide Davet, "Ziyaeddin el-Kudsi Gerçekleri" (Erişim 18 Nisan 2022). Bu sayfa da yayından kaldırılmıştır.

⁵³ Davetülhaq, "Ziyaeddin el-Kudsi, Ebu Basir et-Tartusi'nin iftiralarına Ziyaeddin el-Kudsi'nin Reddiyesi", (Erişim 5 Kasım 2022). Bu mesele, Darultawhid isimli forum sitesine 17 Nisan 2022 tarihindeki erişimimizde açıklanmaktaydı, ancak sayfanın silinmiş olduğunu tespit ettik.

Davet cemaatinin düşünce tarzını, yapının lider kabul ettiği el-Kudsi’nin kaleme aldığı eserleri bağlamında izah etmeye çalıştık. Burada tezahür eden el-Kudsi’ye ait olan fikriyat, internet sitesi ve görüntülü medya vasıtalarıyla cemaatin ileri gelenlerince, taraftarlarına dikte ettiği inanç sistemidir.

3.2.1. Tevhid Düşüncesi

Allah’a iman; ulûhiyyet, rubûbiyyet ve Allah’ın isim ve sıfatları tevhidi olmak üzere üç tevhidi kapsamaktadır. Ulûhiyyet tevhidi; kulluğu sadece ona has kılmak, sadece ona boyun eğmek, onun dışında mahlûka ibadet etmemektir, buna aynı zamanda Ubûdiyyet Tevhidi de denmektedir. Rubûbiyyet tevhidi; Allah’ın kâinatı tek başına yarattığına, varlığın tek sahibi olduğuna, yaşatan ve öldüren, her şeyi idare eden olduğuna, yegâne hükümler ve terbiye eden olduğuna iman etmektir. İsim ve sıfatlar tevhidi; Allah’ı kitapta kendisini vafettiği, Sünnette bildirildiği şekliyle noksanlıklardan münezze, kemal sıfatlar ile muttasıf olduğu ve yaratılmışlardan hiçbir şeye benzemediğini itiraf etmektir.⁵⁴

La ilahe illallah Muhammedün Rasûlullah diyen kimse İslâm’a girmiş olur. Ancak bunun geçerli bir iman olabilmesi için, bazı şartlar gerekmektedir. İlki, bu kelimenin manasının bilinmesidir. Bu ise ibadetin, sahte ilahlara değil de sadece Allah’a layık olduğunu bilmek, batıla ibadet edenlerden de uzak olmak demektir. İkincisi de, kelime-i tevhidin gereğince amel etmektir. Allah’a emrettiği biçimde ibadet, İslâm’ı yeryüzüne hâkim kılmak için çalışmak, her türlü şirk, inanca zarar verecek söz ve davranıştan sakınmaktır. Bu davranışlar şunlardır: Allah’ın varlığını ve Rasûl’ünün risâletini inkâr etmek. Reislere, efendilere, ileri gelenlere, âlimlere Allah’ın kanunlarına muhalefet ettiklerinde itaat etmek. Allah’a, elçisine, dine ve Müslümanlara sövmek ya da Allah’ın kitabı, ayetleri ve elçileri ile alay etmek. Tağutun mahkemesinde hak aramak. Allah’ın hükmü varken gayrısının hükmüne uymak. Sihir öğrenmek ve öğretmek. Kâfirlerle dost olmak, İslâm topraklarını ele geçirmede onlara yardımcı olmak, partilerine ve beşerî sistemlerine katılmak.⁵⁵

“Allah’tan başka ilah yoktur” kelimesinin tam manasıyla gerçekleşmesi için bu kelimeyi ikrar eden kişinin hayatında, bununla çelişen bir tutumunun bulunmaması gerekir. Allah’ın haram kıldığı bir şeyin alınmasına, satılmasına, kullanılmasına müsaade eden kişi haramı helal kılmış olur, böyle bir kimse namaz, oruç ve hac gibi ibadetleri yerine getirirse, kendisinin İslâm olduğunu iddia etse dahi makbul bir şekilde iman etmemiş, Allah’ın dinine teslim olmamış olur.⁵⁶

El-Kudsi’ye göre Allah’ın gönderdiği bütün peygamberlerin dini olan İslâm’ın en büyük rüknü, bir Müslüman’ın dininin geçerli olabilmesinin temel şartı, tek olan Allah’a iman etme ve tağutu reddetmektir. Peygamberler ve kitapların gönderiliş gayesi budur. Her kul için farz olan bu husus salat, zekât, savm ve beyti haccetmekten önceliklidir. Kelime-i tevhidi söyleyip de tağutu reddetmeyen kimse; yalancı, münafık, zındık, Allah’ın diniyle alay eden bir kimsedir. Sebebi ise hem Allah’tan başka ilah olmadığını söylerken aynı anda Allah’tan başka ilah bulunduğunu kabul etmesidir. Tevhidin makbul olması için kalp, dil ve ameller, tevhide uygun olmalıdır. Bu üç husustan biri eksik olsa kişi Müslüman sayılmaz.⁵⁷

3.2.2. Tağut (Allah’ın Dışında İbadet Edilen Şeyler) Düşüncesi

Tağutu reddetmek imanın ilk şartıdır. “*Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâğutu reddedip Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir*”⁵⁸ ayetinin mucibince bir kimsenin “*urvetü’l-vüskâya/sapasağlam kulpa*” tutunabilmesi yalnızca iman ile gerçekleşmez, onun öncelikle her çeşit tağutu reddetmesi gerekir. Tağutu inkâr etmeden edilen iman,

⁵⁴ Ziyaeddin el-Kudsi, *İşte Tevhid*, çev. Abdullah Kavakçı (İstanbul: Hak Yayınları, 2019), 12-14.

⁵⁵ Ziyaeddin el-Kudsi, *İşte Müslüman*, çev. Halil Müftüoğlu (İstanbul: Hak Yayınları, ts.), 79-90.

⁵⁶ Kudsi, *İşte Müslüman*, 95.

⁵⁷ Ziyaeddin el-Kudsi, *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*, çev. İsmail Yıldırım (İstanbul: Hak Yayınları, 2019), 61-65.

⁵⁸ *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali*, çev. Hayreddin Karaman - Ali Özek - İbrahim Kâfi Dönmez vd. (Ankara: TDV Yayınları, 2014), el-Bakara 2/256.

faydasızdır ve Allah böyle bir imanı kabul etmez. Bu bağlamda tağutun ne olduğu bilinmelidir.⁵⁹ Kulluk sınırlarını aşarak ilahlık taslayan bütün varlıklar tağut tanımı içerisine girer. Allah'a kul olarak yaratılan insanı ihlas ile yapılacak kulluktan, O'na ve Rasûlüne itaat etmekten alıkoyan her şey (nefis, para, kadın, hayvan, mezar) tağut kapsamındadır. İslâm'ın kanunlarını bırakarak, yabancılara ait kanunları tatbik etmek, insan aklının ürünü olan kanunlar ile Allah'ın koyduğu hadleri yok sayıp dinin yasaklarını meşru sayan kanunlar da tağut içerisine girer. Bu kanunları çıkaranlar ve yaygınlaştıranlar tağutun kendisi yahut da tağutun askerleridir.⁶⁰

Tağutu tarif eden el-Kudsi, İslam inanç esasları arasında bulunmayan bir unsur olan tağutun inkâr edilmesini imanın geçerlilik şartı olarak kabul eder. Tağutun inkâr edilmesi ise; Allah'tan gayrısına ibadet etmeyip, bunu yapanları tekfir etmek, onları kâfir bilip buna göre muamele etmek, tekfir etmeyenleri de aynı şekilde tekfir etmekle gerçekleşir.⁶¹ Dolayısıyla Ziyaeddin el-Kudsi'nin anlayışına göre tekfir mekanizması, iman etmekle birlikte aktif hale gelmiş olmaktadır.

Öte yandan el-Kudsi, Allah'ın göndermediği kanunlar ile hükmedecek bir mahkemede hak aramayı da tevhid ilkesine aykırı olması sebebiyle reddeder. Ona göre, dünya ve ahiretin tek hüküm vericisi olarak Allah'ı kabul etmek, O'nun kitabına ve Rasûlünün yoluna uygun bir mahkemede yargılanmak tıpkı namaz, oruç, hac ve zekât gibi bir ibadettir. Eğer bir kişi gerçekten tağutu inkâr ediyorsa, şayet hakkı zayi olacak bile olsa hiçbir meselede başka mahkemelere müracaat etmemelidir.⁶²

Allah'ın dışındaki ibadet edilen bazı tağutlar şunlardır: Şeytan, heva-heves, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler, Allahtan başka kulluk edilen her şey, sihirbazlar, kâhinler, putlar, putların kâhinleri (tercümanları) ve Yahudi âlimler.⁶³ Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenlere misal, Cengiz Han'ın ortaya koyduğu ve Yesak olarak bilinen kanunlara, Cengiz'in vefatı sonrasında, İslâm'a girdikleri halde İslâm kanunları yerine Yesak ile amel etmeye devam eden çocuklarıdır. Allah'ın kitabı, Rasûlünün sünneti varken bunları bir kenara bırakıp Yesak'ın hükmüne tâbi olan Tatarlar (Moğollar) kâfirdir ve Allah'ın yoluna dönünceye kadar bunlarla savaş farzdır.⁶⁴

Ziyaeddin el-Kudsi, "Allah'ın şeriatı mı? Şeytan'ın şeriatı mı?" isimli kitabında, tağut diye tarif ettiği İslâm dışı yönetim sistemleri karşısında nasıl hareket edilmesi gerektiğini ayrıntısıyla anlatmaktadır.⁶⁵

3.2.3. Şirk ve Küfür Anlayışı

Kitap ve Sünnette bildirilen ibadetlerin hepsi, Allah için yerine getirilmelidir. Bir kimse, bu ibadetleri Allah'tan gayrısına ya da Allah ile birlikte başkaları için de yerine getirirse, şirk düşmüş olur. Şirk konusunda, cehalet hiçbir şekilde mazeret değildir. Bir kimse, iman ve İslâm'ı tasdik etse dahi imanına, tevhide aykırı şirklerden bir şey karıştırıyorsa müşrik olmuştur. Allah ayet-i kerimede "...Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler"⁶⁶ buyurmaktadır. Buna göre, hayatta her meselede hüküm Allah'ındır. Hüküm verme yetkisini tamamen ya da kısmen bir mahlûka vermek, kişiyi dinden çıkarmaya yeter. Allah'tan başkasında hüküm ve hâkimiyet tanıyan kimse ona ibadet etmiş olur.⁶⁷

Allah'ın şirk olduğunu beyan ettiği bir davranışta, mutlaka bir ibadet biçimi ve bir yaratılmışı ilahlaştırma söz konusudur. Bunun için, hakkında küfür ve şirk olduğu bildirilen şeyler bir ibadetin iptali

⁵⁹ Kudsi, *İşte Müslüman*, 24.

⁶⁰ Kudsi, *İşte Müslüman*, 29-30.

⁶¹ Kudsi, *İşte Müslüman*, 31-32.

⁶² Kudsi, *İşte Müslüman*, 44-47.

⁶³ Kudsi, *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*, 68-69, 76-79.

⁶⁴ Kudsi, *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*, 111.

⁶⁵ Ziyaeddin el-Kudsi, *Allah'ın Şeriatı mı Şeytanın Şeriatı mı?*, çev. H. İbrahim Can (İstanbul: Hak Yayınları, 2019).

⁶⁶ Yûsuf, 12/40.

⁶⁷ Kudsi, *İşte Müslüman*, 65-70.

ya da Allah’ın dışındaki bir varlığın putlaştırılması anlamına gelmektedir.⁶⁸ Büyük, küçük ve gizli şeklinde şirk üç kısımdır. Küçük şirk: Nazar boncuğu vs. takınmak gibi haram bir yola başvurarak, şifayı Allah’tan beklemektir. Büyük şirk: Allah’ın rızık, evlat veya şifa vermesi için ya da bir belanın defî için, bir mevtaya dua edilmesi bu kapsamdadır. Gizli şirk ise: nefsin arzu ettiği şeylere meyletmektir. Şirkin her çeşidinden kurtulmak için tövbe edilmelidir.⁶⁹

Kişinin şirkten kurutulması İslâm’a girmesi için gereken ilk şey, ikrar ettiği şahadet kelimesinin manasını bilmesidir. Bunu bilen kimse, canını ve malını korumuş olur.⁷⁰ İkinci husus ise, her çeşit şirkten uzak durmasıdır. Özellikle büyük şirk kapsamında olan şeylerin bulunduğu kimse, farz ibadetleri yapsa dahi Müslüman kabul edilemez.⁷¹ Üçüncü gereklilik ise, bütün türleriyle birlikte tağutu reddetmektir. İman ile tağut tezat şeylerdir, bir mü’minin gönlünde hem Allah hem de tağut beraber bulunamaz.⁷² Dördüncü şart, hayatın hangi alanı olursa olsun hâkimiyet konusunda Allah’tan gayrisine yetki tanımayıp yalnızca Allah’ın hükmüne râm olmak.⁷³

İman edilmesi farz olan bir meselede, Allah’ın emrine karşı çıkararak inkâra sapma biçiminde tarif edilen küfür konusunda el-Kudsi, küfrün çeşitleri bulunduğundan bahseder. Birincisi: cehalet küfrüdür ki bu iki kısımdır. Fetret ehlinin hakkı duymamasında olduğu gibiyse buna basit cehalet denir. Hz. İsa hakkında aşırı gidenler, onlara benzedikleri halde kendilerini İslâm sayıp tağut ve gök cisimlerine tapanlar, vahdet-i vücud fikrini ve hulûl düşüncesini savunanlar, şeyhler ve evliyaya kulluk eden bozuk akide mensupları koyu cehalet içerisindedir. İkincisi: haber veren kişiyi ve haberi yalanlamak şeklinde iki kısmı olan yalanlama küfrüdür. Üçüncüsü: ayetin beyan ettiği⁷⁴ üzere haktan yüz çevirmektir. Dördüncüsü: haktan şüphe etmektir. Beşincisi: inkâr ve hakkı gizleme küfrü, kişinin kalbinin tasdik ettiği halde lisanıyla inkâr etmesidir. Firavun ve avenesinin, kendilerine bildirilenlerin Allah’tan geldiğini bildiği halde inkâr etmeleri⁷⁵ buna misaldir. Altıncısı: kişinin hakkı bildiği, kalben ve lisanen doğruluğunu tasdik ettiği halde sırf inat ve kibirlenme yüzünden küfre düşerek teslim olmaktan sakınmasıdır. Yedincisi ise: Münafıklara has bir tavır olan diliyle ve amelleriyle hakkı kabul etmiş görüldüğü halde kalbinde iman bulunmadığı nifak küfrüdür.⁷⁶

3.2.4. Bid‘at Anlayışı

İslâm’ın ilk döneminde bilinmediği halde, daha sonra şer‘î bir dayanaktan mahrum bir biçimde icat edilen inanç, ibadet, düşünce ve davranışlar bid‘at olarak nitelenir.⁷⁷ İbn Teymiyye’nin hassasiyetle üzerinde durduğu dinde bid‘at konusu; Allah ve Rasûlünün dinden kılmadığı şeylerin ihdası anlamındadır.⁷⁸ Ondaki bid‘at hassasiyetinin gerekçesi, Allah tarafından şeriate uygun olduğu bildirilmeyen bir şeyi Allah’a yakınlaşma aracı olarak tavsiye edilmesi, din adına Allah’ın izin vermediği şeyler çıkarmak olur ki bu, tavsiye edenin ve bu tavsiyenin peşinden gidenin Allah’a ortak koşması anlamına gelecektir.⁷⁹

⁶⁸ Kudsi, *İşte Tevhid*, 30.

⁶⁹ Kudsi, *İşte Tevhid*, 38, 41, 118-127.

⁷⁰ Ziyaeddin el-Kudsi, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?*, çev. Mustafa Müftüoğlu (İstanbul: Hak Yayınları, 2019), 45.

⁷¹ Kudsi, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?*, 58.

⁷² Kudsi, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?*, 76.

⁷³ Kudsi, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?*, 81.

⁷⁴ el-Ahkâf, 46/3.

⁷⁵ en-Neml, 27/14.

⁷⁶ Kudsi, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?*, 105-112.

⁷⁷ Rahmi Yaran, “Bid‘at”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/129-131.

⁷⁸ İbn Teymiyye, *Mecmû Fetâvâ*, 4/107.

⁷⁹ İbn Teymiyye, *Sırât-ı Müstakim*, çev. Salih Uçan (İstanbul: Pınar Yayınları, 2012), 357.

Aslı olmayan şeyleri İslâm'dan saymayı bid'at olarak tanımlayan el-Kudsi, bid'atleri; İslâm'dan çıkartan, haram olan, tahrîmen mekruh ve tenzîhen mekruh olan şekilde dört sınıfa ayırır. Allah'ın dışındaki varlıklara yapılan dua, ibadet, yardım istemek, adak adayıp kurban kesmek, peygamberlerden ve evliyadan ya da bir mevtadan yardım istemek şirkir, kişiyi kâfir yapar. Kabirler üzerine yapı inşa etmek, örtü sermek, tezyinat, el sürmek, kabirleri mescit edinmek, vefat etmiş kimselerin hürmetine Allah'tan dilekte bulunmak haramdır. Ezana Şiîlerin yaptığı üçüncü şehadetin eklenmesi, Berat, Miraç ve Mevlit kandillerini ihya etmek, bu gecelere has bin rekatlık namazlar kılmak tahrîmen mekruh amellerdir. Namazlardan sonra musafaha yapılmasını, farz namazlar sonrasında çekilen tespihin sünnetten önce çekilmesini, belirli bir zaman kaydı olmaksızın fakirlere verilmesi gereken yemeklerin Ramazan ayındaki Perşembe günlerine has kılınmasını tenzîhen mekruh olarak değerlendirir.⁸⁰

3.2.5. Siyaset Düşüncesi

Devlet idaresi, diplomasi ve politika kelimeleri ile aynı anlamda kullanılan siyaset, toplum-devlet ilişkileri ya da siyasî otorite ile birey arasındaki ilişkileri oluşturan, felsefî ve sosyolojik yönlerden incelenen, farklı dönemlerde çeşitli paradigmalara ilişkilendirilen bir kavramdır.⁸¹ Genel olarak “*insan topluluklarını yönetme sanatı*” diye tarif edilen⁸² siyaset, felsefeciler tarafından çok yönlü tanımlamalar yapılmakla birlikte sadece yönetme ya da uzlaşma süreci değil, aynı zamanda bir çatışma ve çekişme sürecidir.⁸³

Muhammed b. Abdülvehhab ile Muhammed b. Suûd'un ittifakıyla dinî ve siyasî bir akım haline gelen Selefliliğin⁸⁴ tesiri altındaki Ziyaeddin el-Kudsi'nin, kaleme aldığı konular bakımından siyasî meselelerle de ilgilendiği anlaşılmaktadır. Siyasî konuları ele alırken sergilediği yaklaşımını şöyle özetler: “*hâkimiyet kayıtsız şartsız Allah'a mahsustur. Buna amel ve inanç bakımından uymayıp beşer mahsulü sistemlere uyanlar, Allah'a isyan etmiştir. Demokrasi denilen ve her kılıf giydirilen rejim, halkın sözde hükümde pay sahibi gösterildiği, ancak yine de egemen güçlerin kontrol ettiği düzmece bir sistemdir. Demokrasi, etkin aktörlerin halka sergilediği bir oyundur.*”⁸⁵

İslâm kanunları ile yönetilmeyen demokratik bir ülkede siyasî parti kurmayı caiz gören, bunun dinin ve dindarların menfaatine olacağı düşüncesinde olan kimse, ya kelime-i tevhid konusunda cahildir ya da İslâm'ı yıkmak, Müslümanları uyutmak ve tağutun hâkimiyetini sağlamlaştırmak istemektedir. Allah'ın kitabı varken beşer kanunlarına tabi olmak, küfrün kanunlarına tabi bir parti kurmak küfürdür. Bu konuda kişinin niyetinin İslâm'ı dünyaya hâkim kılma gayesinde olması da sonucu değiştirmez.⁸⁶

el-Kudsi'ye göre Allah'ın kitabı bir kenara bırakılıp beşerî kanunlar tatbik etmek, küfrün kanunlarına (anayasa) ve bu yönetim şeklini benimseyen ülkelerin idarecilerine tabi olmak, küfrün kanunlarına göre siyasî bir parti kurmak küfrü gerektiren bir iştir. Kâfir bir devlette siyasî parti kurmak bu devletin kanunlarının kabulü anlamına gelmektedir. Küfür hükümlerini uygulayan ya da kabul eden kimsenin gayesi İslâm ve Müslümanların selameti olsa dahi kâfir olur. Bu durum, o kimsenin İslâm'ı bilmediğini, dinin nasıl tamamlanacağını kavramayan bir cahil olduğunu gösterir. Ayrıca bu parti ile İslâm'ı sevmekle birlikte cehalet sahibi halkı saptırmak isteyen, dünya metânını isteyen bir menfaatçi olduğu ortaya çıkmış olur. Bunu yapan, bunu caiz gören kişi, kesinlikle İslâm'dan çıkmıştır. Bu şekilde bir partiyi kuran bir kimseyi bilerek ya da bilmeyerek desteklemek, Allah'tan başkasına ibadet etmek demektir. Bir kişi bu gibi partilere bilerek oy verirse, onları destekleyip tekfir etmezse veya onları tekfir

⁸⁰ Kudsi, *İşte Müslüman*, 134-137.

⁸¹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma, 1999), 777-778.

⁸² Hızır Murat Köse, “Siyaset”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/294.

⁸³ Tarihbilgi, “Siyaset Nedir?” (Erişim 19 Nisan 2022).

⁸⁴ Koca, *İslam Düşüncesinde Seleflilik*, 17-18.

⁸⁵ Ziyaeddin el-Kudsi, *İslam'ın Bakışı Altında Hamas Hareketi*, çev. İsmail Kılıç (İstanbul: Hak Yayınları, ts.), 4-5.

⁸⁶ Kudsi, *İşte Müslüman*, 71-73.

etmeyenleri tekfir etmezse kâfir olur.⁸⁷ Demokratik sistemin, farklı anlayışlar karşısında ortaya koyduğu tavrın bir neticesi olarak İslâm’a karşı sergilenen ılımlı hareketlerden, “İslâm’la demokrasi bağdaşır”, “demokrasi İslâm’dandır”, “demokrasi din özgürlüğünü kısıtlamaz” gibi sonuçlar çıkarmak, Allah’ın muradına uymaz.⁸⁸ Helal ve haram kategorilerine yer olmayan demokraside çoğunluğun kararı uygulanır. Demokraside din ile yönetimin ayrılığı esastır, bu sayede laik sistem vatandaşlara çeşitli hürriyetler tanır. Böylece insanlar gerçek İslâm’dan uzaklaşmış olur.⁸⁹ Allah’a ait olan hüküm koyma yetkisinin halka ya da halkın çoğunluğuna verilmesi, halkın ilahlaştırılması demektir.⁹⁰ Bugün demokrasi, medeniyet kılıfıyla sunulan bir aldatmacadır, kavlen ve fiilen tağuta imana davettir.⁹¹

Allah’ın kanunlarının tatbikinin bırakılıp, beşer fikrine dayanan sistemlere tabi olunmasına karşı çıkan Ziyaeddin el-Kudsi, kendi coğrafyası olan Filistin’de 1987 yılındaki 1. intifadanın başlaması günlerinde Yahudilerin işgal ettiği Filistin topraklarını kurtarmak amacıyla kurulan İslâmî Direniş Hareketini (Hamas), demokrasi sisteminin etkin güçlerinden biri olarak tanımlamaktadır.⁹² Mısır’daki İhvân-ı Müslimîn/Müslüman Kardeşler cemaatinin Filistin’deki yapısı olarak Şeyh Ahmed Yasin (1937-2004) tarafından kurulan ve İslâmî Direniş Hareketi adıyla ortaya çıkan örgütün esas gayesi, İsrail’in Filistin vatanından çıkarılması, Filistin ve Kudüs’ün özgürleştirilerek bağımsız bir Filistin devleti kurulmasıdır.⁹³ Bu hedefle kurulan örgüt 2006 senesinde Filistin’de yapılan demokratik seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. İslâmî Direniş Hareketinin seçimlerde başarı gösterip iktidarı elde etmesini “adında bulunan İslâm ile taban tabana zıt olan gerçek kimlik” olarak tanımlayan el-Kudsi, Hamas hareketini, İslâm’la alakası olmayan, demokrasinin gerekleri ile amel eden sıradan bir parti olarak görmektedir.⁹⁴

El-Kudsi’inin anlayışına göre; tek kurtuluş yolu İslâm’ın koyduğu metoda uymaktır, İslâm’ın yeryüzüne hâkim olabilmesi vatan ve onun dışındaki şeylere kullukla gerçekleşmez, ayete göre mü’minlerin işleri demokrasi, laiklik ve vatan birliği ya da insan aklının ürünü olan hükümler yerine Allah’ın hükmü ile ikame olmalıdır. Buna aykırı her hareket, tevhid inancını bozmaktır.⁹⁵ İslâmî Direniş Hareketi, İslâm’ı sembol olarak kullanmış, kendisine çektiği cahil kitleleri, batıl davası uğrunda çalıştırmak suretiyle arzu ettiği hedefine ulaşmıştır.⁹⁶ Hamas liderlerinin konuşmaları ile Filistinli diğer grupların konuşmaları arasında bir fark yoktur. Sözlerinde sürekli “vatanın maslahatı” tabiri kullanmaları göstermektedir ki bu hareket hiç şüphesiz İslâm’la bir alakası olmayan, milliyetçi ve demokratik bir oluşumdur.⁹⁷ Son beyanatlardan birinde “hareketin herkese açık olduğunu, Filistin’de demokrasinin gelişmesi için” halkı seçime çağırmakta, diğer örgütlerle anlaşmaya çalışmaktadır.⁹⁸ Hareketin kurucusu “kazanılan partinin ülkeyi yönettiği çok partili demokratik bir devlet istiyorum”, “seçimleri komünist bir parti kazanırsa, halkın seçimine saygı duyarım” demiştir.⁹⁹ “Filistin halkı İslâmî devleti reddettiğini söylerse ben

⁸⁷ Kudsi, *İşte Müslüman*, 71-75.

⁸⁸ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 20.

⁸⁹ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 25-27.

⁹⁰ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 29.

⁹¹ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 44-45.

⁹² Kudsi, *Hamas Hareketi*, 6-7.

⁹³ Emre Çalışkan, “Hamas Hakkındaki Herşey”, *t24-Bağımsız İnternet Gazetesi* (23 Temmuz 2010); Harakat al-Muqawama al-İslamiya (HAMAS), “Hamas’ın Tarifi, İslâmî Direniş Hareketi” (Erişim 22 Nisan 2022).

⁹⁴ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 7.

⁹⁵ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 12-15.

⁹⁶ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 18.

⁹⁷ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 21-23.

⁹⁸ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 33.

⁹⁹ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 36.

onun isteğine saygı duyarım” demiştir.¹⁰⁰ “Tüm Filistinlileri sevdiğini” söyleyen kurucu lider; akidesine, fikrine ve düşüncesine bakmadan, mümin ve kâfir ayrımı yapmadan sevgisini ifade etmektedir.¹⁰¹

Buna göre İslâmî Direniş Hareketi, gayesi ve buna ulaştırılan vesileleri İslâm olmayan bir örgüttür. Onlar şirk dini olan demokrasi ve laikliği istemektedir.¹⁰² Demokrasi oyununu kabul eden hareket, Allah’ın şeriatına ters olsa dahi ekseriyetin hükmünü kabul etmiştir.¹⁰³ İslâm akidesinde yeri olmayan, kendi ulusundan olan bir kâfire dostluğu emreden ve vatana ibadet olan ulusçuluk, İslâmî Direniş Hareketi nezdinde büyük kıymet kazanmıştır.¹⁰⁴ Hıristiyan papaz Yuhanna Polos’un ölümüne üzülen, “Hıristiyan kardeşlerin” yılbaşını kutladılar. Noel Baba kıyafeti giyip yetim Hıristiyan çocuklara hediye dağıttılar. Seçimleri kazanmak için karşılıklı işbirliği yaptılar.¹⁰⁵ Yaser Arafat gibi bir adam için gençlerini kurban etmeye hazır oluklarını açıklayıp, ölümü sebebiyle Filistin halkına taziyeler sundular. Daha evvel Bahai olduğunu söyledikleri Ebu Mazen’i (Mahmud Abbas) seçim zaferi için tebrik ettiler. Nusayrî Suriye rejiminin yıldönümünü kutladılar.¹⁰⁶ Bütün bunlar sebebiyle İslâmî Direniş Hareketi; tağutu öven, iktidara geldiklerinde İslâm şeriatıyla hükmetmeyeceğini söyleyen,¹⁰⁷ İslâmî devlet kurup dinin kurallarını uygulamak istemeyen, kurdukları hükümetin programında buna dair hiçbir madde yer almayan, sonuç olarak şirk anlayışı üzerine kurulmuş bir örgüttür.¹⁰⁸

3.3. Hak Yayınları

1987 yılından beri “gerçek tevhid akidesini insanlara ulaştırmayı gaye edinen” Hak Yayınları, Hakka Davet cemaatinin yayın organıdır.¹⁰⁹ Daha çok cemaat lideri olan Ziyaeddin el-Kudsi’nin eserlerini basarak dağıtımını yapan Hak Yayınları, bunlar dışında bazı eserleri de okurlarına sunmaktadır. Bu eserler hakkında kısa bilgiler vereceğiz.

Davetçinin Tefsiri, on cilt olan ve ilk baskısı 2018 yılında yapılan bu eserin müellifi Şeyh Seyfuddin el-Muvahhid’dir. Yaptığımız araştırmada bu ismin kim olduğuna dair net bilgiler elde edemedik. Ancak bir internet sayfasında, bu ismin Ziyaeddin el-Kudsi olduğu ifade edilmiştir.¹¹⁰ Tefsirin ilk cildinin ön sözünde rivayet ve dirayet tefsirlerinden oluşan 17 tefsir ismi, faydalanılan kaynaklar denilerek sıralanmıştır. *Rasûlullah’ın Hayatı ile İslâm’ın Hareket Metodu* adıyla tercüme edilen kitabın orijinal ismi *el-Menhecu’l-Hareki li’s-Sireti’n-Nebevî*’dir. Dört cilt olan eserin müellifi, Abdurrahman el-Muhacir’dir. Bu isim hakkında da net bir bilgi bulunmamakta, bir internet kaynağında bu ismin de Ziyaeddin el-Kudsi olduğu ifade edilmektedir.¹¹¹

¹⁰⁰ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 41.

¹⁰¹ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 55.

¹⁰² Kudsi, *Hamas Hareketi*, 38-39.

¹⁰³ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 46.

¹⁰⁴ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 53.

¹⁰⁵ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 58-59; İslâmî Nida, “Hamas’ın Ulusçuluğa Karşı Tutumu” (Erişim 23 Nisan 2022).

¹⁰⁶ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 69-73. El-Kudsi burada, her ne kadar İslâmî Direniş Hareketinin Ebu Mazeni seçim zaferi sebebiyle tebrik ettiğini söylese de aslında Mahmud Abbas Filistin selefleri tarafından ulu’l-emr olarak görülmektedir. Hamas hareketinin Filistin’de seçimi kazanarak iktidara gelmesinin (2007) ardından Gazze’de yönetimi devralmasının hemen akabinde Filistin Selefi Davet İlim Konseyi Başkanı Şeyh Yasin el-Astal, kendilerinin ülkenin meşru idarecisi olarak Mahmud Abbas’ı kabul ettikleri ve Hamas’a geri adım atması gerektiği yönünde çağrıda bulunmuştur. Bkz. Macit Azzam, *Arap Dünyasında Selefilik ve Selefî Hareketler*, Ed. Beşir Mustafa Nafi, İzzuddin Abdulmevlâ, el-Hevvas Takıyye, çev. Nurullah Çakmaktaş (İstanbul: Yarın Yayınları, 2016), 163.

¹⁰⁷ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 74-75.

¹⁰⁸ Kudsi, *Hamas Hareketi*, 81-84.

¹⁰⁹ Hak Yayınları, “Gayemiz Gerçek Tevhid Akidesini İnsanlara Ulaştırmak - Hak Yayınları - 2022”, *Youtube* (27 Mart 2022), 00.03.15-00.03.25.

¹¹⁰ Abdulmelik, “Cevap 1, Seyfuddin el-Muvahhid” (Erişim 24 Nisan 2022).

¹¹¹ Abdulmuizz Fida, “Abdurrahman El Muhacir Kimdir, Kitabı Okunur mu?”, *İslam-tr* (Erişim 24 Nisan 2022).

Kur’ân ve Sünnetten Delillerle İrtidat ve Mürtedin Hükümü adıyla tercüme edilen kitabın orijinal ismi *Ahkâmu’r-Riddeti ve’l-Mürtedi*’dir. Müellif Abdulhak el-Heytemi’nin kimliği hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadık.

Yahudiliğin Gerçek Yüzü adıyla tercüme edilen kitabın orijinal ismi *Hakikatü’l-Yahûdiyye*’dir. Yazar Fuad Abdurrahman er-Rifâî’dir. Yazar hakkında Türkçe kaynaklarda bir bilgiye ulaşamadık.

Halifelik-Emirlik adıyla tercüme edilen kitabın orijinal ismi *el-Hilâfet ve’l-İmâmet*’tir. Yazar Mahmut Şakir, çeşitli makalelerde kaynak olarak gösterilmektedir. Ancak yazar hakkındaki bilgi bununla sınırlı olup detaylı bilgi bulunmamaktadır.

Bunlar dışında Hak Yayınları tarafından çıkarılan çeşitli kitap ve risâleler bulunmaktadır.¹¹² Ayrıca bu grup, internet üzerinde <http://www.davetulhaq.com> adında bir forum sitesi ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Sonuç

Ashabü’l-Hadis anlayışı, mihne süreci sonrasında Hanbelîlik biçiminde tezahür ederken, zamanla bu anlayış selef kavramı etrafında ortaya atılan Selefiyye biçiminde anılmaya başlamıştır. Selefi zihniyeti benimseyerek yorumlayan, kendine has bir hareket tarzı geliştiren Muhammed b. Abdülvehhab’ın Suûd ile tanışması, Selefliliğin dinî ve siyasî bir anlayışa dönüşmesini, Osmanlı devletinin tarih sahnesinden çekilmesi sonrasında Arabistan bölgesinde yoğunlaşan İngiliz faaliyetlerinin bir semeresi olarak kurulan Suûdî Devleti ise arkasına siyasî bir destek almasını sağlamıştır. Arabistan’da çıkarılan petrol gelirlerinin sağladığı refah ile Vehhâbîlik olarak tanımlanan anlayışın diğer Müslüman ülkelere ihracı başlamıştır.

1980’ler, selefi zihniyetin Türkiye’de yoğun olarak görülmeye başladığı dönemdir. Bu dönemden başlayarak günümüze kadar ülkemizde çok farklı isimler etrafında çeşitli selefi sempatzanı gruplar ortaya çıkmıştır. Bu isimlerden biri 1948 doğumlu, Filistin asıllı bir tıp öğrencisi olarak İstanbul’a gelen Cemil Awwad’dır. Awwad tıp eğitimini tamamladığı esnada, daha çok sağlık çalışanları arasından kendisine taraftar toplamış, doktor olduktan sonra da Türkiye’ye yerleşerek selefi anlayışlı bir oluşum meydana getirmiştir. Awwad’ın Türkiye’deki macerası 28 Şubat 1997’de son bulmuştur. Ancak onun fikirlerinden etkilenen sevenleri ve cemaati varlığını sürdürmüştür. Şu anda Hak Yayınları olarak faaliyetlerine devam eden bir yayınevi, Cemil Awwad’ın kullandığı Ziyaeddin el-Kudsi, Seyfuddin e-Muvahhid gibi çeşitli müstear isimlerle onun kitaplarını basarak dağıtımını yapmaktadır. İnternet üzerinden de haqdavet adıyla bir web sitesi, forum şeklinde yayını sürdürmektedir.

Tüm selefi topluluklar gibi tevhid kavramına merkezi yer veren Awwad, rubûbiyet-ulûhiyet-isim ve sıfatlar olmak üzere yapılan üçlü tevhid anlayışına vurgu yapmaktadır. İman konusunu tağut kavramı bağlamında değerlendiren Awwad, geçerli bir imanın ancak her çeşidiyle tağutu inkârla başlaması gerektiğini savunmaktadır. Böyle olmayan bir imanın Allah katında makbul olmayacağını açıklar. Müslümanın mutlaka, tağutun ne olduğunu bilmesi gerektiği düşüncesiyle yaptığı izahta, meseleyi sadece inanç boyutunda bırakmaz, iman-amel bütünlüğünü de savunur. Allah ve Rasûlüne itaatten alıkoyacak her türlü dünyevî varlığı, tağut içerisine dâhil eder. İslâm’ın hükümleri terk edilerek, yabancılara ait kanunları tatbik etmeyi, insan aklının ürünü olan kanunlar vasıtasıyla Allah’ın koyduğu hadleri aşım yasaklarını meşru gören kanunların uygulanmasını, tağut içerisinde zikreder. Bu kanunları çıkarıcıları ve yaygınlaştırıcıları, tağutun kendisi yahut tağutun askerleri olarak niteler. Tağutun nasıl reddedileceğini açıklarken; Allah’tan gayrisine ibadet etmeyip, bunu yapanları tekfir etmek, onları kâfir bilip buna göre muamele etmek, tekfir etmeyenleri de aynı şekilde tekfir etmekle gerçekleşeceğini söylemesi esasen tekfirci bir zihniyetin temsilcisi olduğunu göstermektedir.

Tarihsel süreçte İslâm toplumunda ortaya çıkan zümreler, kaçınılmaz olarak girdikleri aklî tefekkür sürecinde, meşruiyet arayışının bir sonucu olarak teolojik sorunları akılla çözmeye çalışmıştır. Bu durum, yeni meselelere cevap vermekte aciz kalan *selef yöntemi*ne aykırı gözükse de, çözülmesi gereken

¹¹² Detaylı bilgi için bakınız. Hak Yayınları, “Ana sayfa” (Erişim 24 Nisan 2022).

müşküllerin varlığı *Kelam yöntemini* zaruri kılmıştır. Öte yandan modern zamanlarda *selef yöntemini* uygulamaya çalışmak, pek çok açmaza sebep olmaktadır. İslâm'ın bütün zaman ve mekâna hitap eden bir din oluşu, yaşanan hayatta değişimin kaçınılmaz bir gerçek oluşu, geçmişi merkeze alarak bir ideal hayal etmenin gerçeğe bağını kopması sonucunu doğurması, bunlardan bazılarıdır. Bu yüzden taklide dayalı din anlayışı olan Selefiyye, muhakemeye dayanan kelâmiyye karşısında tutunamamıştır. Kendi zamanı açısından kıymetli veriler ihtiva eden Selefiyye'nin mutlaklaştırılarak, sonradan oluşturulan anakronik bir tutuma dönüşmesi, İslâm düşüncesi içerisinde sorunlu bir anlayış biçimi olarak tezahür etmiştir. Bu açıklamalar çerçevesinde Cemil Awwad'ın Filistin'deki siyasî hadiseler, özellikle de Filistinli İslâmcı direniş grupları üzerine yaptığı yorumlar, hayattan ve gerçekten ne kadar kopuk bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. İşgal gibi olağanüstü şartlar altında bulunan ülkesinin iç siyasetine dair bir konu olan İslâmî Direniş Hareketinin seçimlere katılmasına, sahip olduğu tevhid, tağut, şirk ve bid'at anlayışları bağlamında karşı bir tutum sergilemektedir. Baskı altında küfür kelimesini söylemek zorunda kalan Ammar b. Yasir'in (ö. 37/657) imanına dair Hz. Peygamber'in söylediği söz bilinirken, siyasete verilen anlamlardan biri olan diploması çerçevesinde, ekstrem şartlar altında alınan bir takım kararları şirk ve küfür olarak nitelemek ne derece İslâm'ı anlamaktır? İslâmî Direniş Hareketi için 2006 yılındaki Filistin seçimlerine katılmış ve kazanmış olmak, belirlemiş olduğu hedefler açısından bir başarı değildir. Zira hareketin asıl hedefi, Filistin'in tamamını işgalden kurtarmaktır. Burada İslâmî Direniş Hareketini ya da seçime katılan herhangi bir Müslüman topluluğu, İslâm'a aykırı hareket etmekle suçlamak, işgal gerçeğini göz ardı etmek anlamına gelmektedir.

Her söz ve davranışını, işgale karşı tüm Filistinlileri birleştirme üzerine kuran bir liderin sözlerinin, İslâmî bakış açısı sergileme niyetiyle küfre hizmet olarak yorumlanması şayet bazı mahfillere hizmet etmek değilse en hafif izahla dini bütüncül anlamamak ve sosyolojiyi dikkate almamaktır. Yahut dinî argümanlar kullanarak cepheyi parçalamaktır. Bu bağlamda Selefliliğin, tarihsel birer gerçeklik olan mezhepleri reddederken, bin yılı aşkın sürede ortaya çıkan büyük bir miras anlamına gelen düşünsel hafızayı da reddettiğini söylemekteydik. Geldiğimiz noktada bu düşüncemize yeni bir ilave ihtiyacı olduğunu gördük, o da selefi zihniyet sahipleri zaman-mekân bağını kurmada, eşya ve hadiseleri sağlıklı değerlendirme ve anlamlandırma konusunda da problemler yaşamaktadır.

Selefi anlayış için merkezî bir şahsiyet olan İbn Teymiyye'nin hassasiyet gösterip eleştirdiği tasavvuf başta olmak üzere bazı konular vardır. Bid'at, vahdet-i vücud, şeyhlere ve evliyaya saygının sınırları bunlar arasında sayılabilir. Düşüncelerini incelediğimiz Cemil Awwad'ın bu konuları doğrudan küfür kapsamında değerlendirdiğini, dolayısıyla İbn Teymiyye'nin düşüncelerinin daha da katılarak, karşıtlık şeklinde yeni bir hüviyete büründüğünü görüyoruz. Böylece İslâm medeniyetinde ortaya çıkan engin tahammül anlayışının sınırlarının aşıldığı, eleştiri yerine doğrudan şirk ve küfür damgasının basıldığı bir tutumun doğduğunu, dolayısıyla eksiklikleri tadil etmek yerine, mevcudu yerle bir etme tavrını benimsediği anlaşılıyor. Çalışmamız esnasında Türkiye'deki selefi zihniyete sahip bazı şahısların, Müslümanım deyip namaz kılan Müslümanları dahi tekfir ettiklerine şahit olduk. Bu da ülkemizdeki bir takım selefi sempaticileri oluşumların yöntem olarak selefi sâlihînin değil, tarihteki Hâricîlerin yolunu takip ettiklerini göstermektedir.

Beyanname

- 1. Finans/Teşvik:** Yazar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanmadığını beyan etmektedir.
- 2. Çıkar Çatışması:** Yazar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.
- 3. Etik Beyan:** Yazar bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedir. Bu araştırma için Etik Kurul izni gerekmemektedir.

Kaynakça

- Abdulmelik. “Cevap 1, Seyfuddin el-Muvahhid”. Erişim 24 Nisan 2022. <https://abdulmelik.tr.gg/cevap-1.htm>
- Abdülvehhab, Muhammed b. *Tevhid Risâleleri Külliyyatı*. çev. Heyet. İstanbul: Neda Yayınları, 2020.
- Akkoyunlu, İsmail. “İbn Teymiyye’de Selef ve Selefiyye Kavramları”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 545-562.
- Arslan, Osman. *Anadolu’nun Hayat Müdafaasında Gerçek Cephe: Dini Aşırılıklar ve Selefi Akım*. Ankara: SFN Yayıncılık, 2018.
- Aydın, Feridüddin. *Tekfir Kavramı Hakkında Çok Yönlü Bir İnceleme*. İstanbul: Al-İbar Publishing, 2003.
- Aydın, Feridun. “Neo-Selefler Nerede Hata Yaptılar?”. *Qolumnist*. Erişim 24 Nisan 2022. <https://qolumnist.com/tr/2019/10/28/neo-selefler-nerede-hata-yaptilar/>
- Azzam, Macit. *Arap Dünyasında Selefilik ve Selefi Hareketler*. Ed. Beşir Mustafa Nafi, İzzuddin Abdulmevlâ, el-Hevvas Takıyye. çev. Nurullah Çakmaktaş. İstanbul: Yarı Yayınları, 2016.
- Bağdâdî, Abdülkâhir. *el-Fark Beyne’l-Fırak*. thk. Muhyiddin Abdülhamid. Beyrut: Mektebetü’l-Asriyye, 1995.
- Baz, İbrahim. *Kadızedeliler Sivasiler Tartışması*. Ankara: Otto Yayınları, 2019.
- Bengin, Tunca. “Tip Fakültelerine Nasıl Sızdılar”. *Milliyet* (30 Ocak 2000). <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tunca-bengin/tip-fakultelerine-nasil-sizdilar-5331773>
- Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâîl. Sahîhu’l-Buhârî. Kâhire: el-Matbaatu’s-Selefiyye, 1400/1980.
- Bûtî, Ramazan. *Selefiyyetü Merhaletün Zamaniyyetün Mübârahetün Lâ Mezhebün İslâmî*. Dımaşk: Dâru’l-Fikr, 1990.
- Büyükkara, Mehmet Ali. “11 Eylülle Derinleşen Ayrılık: Suûdî Selefiyye ve Cihâdî Selefiyye”. *Dini Araştırmalar* 7/20 (2004), 205-234.
- Büyükkara, Mehmet Ali. *İhvandan Cüheyman’a Suûdî Arabistan ve Vehhabilik*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.
- Büyükkara, Mehmet Ali. *Türkiye’de Radikal Dini-Siyasi Akımlar*. Demokrasi Platformu 2/8 (2006), 107-166. <https://demokrasiplatformu.com/dergi/article/view/59>
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma, 1999.
- Cumhuriyet*. “28 Şubat Nedir? 28 Şubat Sürecinde Ne Olmuştu?” (19 Ağustos 2021). <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/28-subat-nedir-28-subat-surecinde-ne-olmustu-1861827>
- Çalışkan, Emre. “ Hamas Hakkındaki Her Şey”. *t24-Bağımsız İnternet Gazetesi*. (23 Temmuz 2010). <https://t24.com.tr/haber/hamas-hakkinda-her-sey.86613?ysclid=I2cdu4j11I>,
- Çalışkan, Mustafa. *Türkiye’de Selefi Faaliyetler*. Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Çelenk, Mehmet. Kalandarov, Ulukbek . "Tebliğ Cemaati Ve Kırgızistan’daki Faaliyetleri". *Tesam Akademi Dergisi* 6/1 (Ocak 2019), 249-281. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.529021>
- Davetulhaq. “Hakka Davet Forumu”. Erişim 17 Nisan 2022. HAKKA DAVET FORUMU (davetulhaq.com), www.davetulhaq.com/tr/forum/index.php
- Demir, Murat. *Tebliğ Cemaati: Türkiye Örneği*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ebu Zerka. “Zerka Medresesi”. *Youtube*. Erişim 17 Nisan 2022. <https://www.youtube.com/c/ZerkaMedresesi>
<https://www.youtube.com/channel/UC7d1eNnB8zWSorJYAT7vBVQ/videos>
- Fida, Abdulmuizz. “Abdurrahman El Muhacir Kimdir, Kitabı Okunur mu?” *İslam-tr*. Erişim 24 Nisan 2022. <https://İslam-tr.org/konu/abdurrahman-el-muhacir-kimdir-kitabi-okunur-mu.52499/>
- Gazzâlî, Ebû Hamid Muhammed. *İlcâmü’l-Avâm an İlmi’l-Kelâm*. İstanbul: Mehabbe Matbaası, 1287.
- Gömbeyaz, Kadir. "Hâricilerin Günümüzdeki Devamı İbâdiler mi, Selefler mi? Metodik Bir Tartışma". *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi* 9/1 (2016), 77-98. <https://doi.org/10.18403/emakalat.06629>
- Görgün, Hilal. “Seyyid Kutub”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/64-68. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Guraba Yayıncılık*. “Hakkımızda”. Erişim 15 Nisan 2022. <https://www.guraba.com.tr/sayfa/hakkimizda>
- Gündoğdu, Cengiz. *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecid Sivasî: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2000.
- Hak Yayınları*. “Ana sayfa”. *Facebook*. Erişim 24 Nisan 2022. <https://tr-tr.facebook.com/haqyayinlari>,
- Hak Yayınları*. “Gayemiz Gerçek Tevhid Akidesini İnsanlara Ulaştırmak - Hak Yayınları - 2022”. *Youtube*. 27 Mart 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=iSVsaRjvQmo>
- HAMAS, Harekat al-Muqawama al-İslamiya. “ Hamas’ın Tarifi - İslâmî Direniş Hareketi”. Erişim 22 Nisan 2022. <https://info.hamas.ps/gate/1/التعريف-بالحركة>

- İbn Manzûr. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1997.
- İbn Teymiyye, Takiyyüddin. *Mecmûu Fetevâ*. thk. Muhammed b. Kasım. Medine: Matba'atü Melik Fahd, 2004.
- İbn Teymiyye. *Sirât-ı Müstakîm*. çev. Salih Uçan. İstanbul: Pınar Yayınları, 2012.
- İpşirli, Mehmet. "Çivizâde Mehmed Muhyiddin Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/348-349. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- İslâmî Nida*. " Hamas'ın Ulusçuluğa Karşı Tutumu." Erişim 23 Nisan 2022. www.İslâminida.com/forum/index.php?topic=6655.0
- İşcan, Mehmet Zeki. *Selefilğin Temel Esasları ve Sosyo-Politik Arka Planı-Tarihte ve Günümüzde Selefilik*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- İşcan, Mehmet Zeki. *Selefilik; İslâmî Köktencilüğün Tarihi Temelleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014.
- Koca, Ferhat. *İslâm Düşüncesinde Selefilik*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Koca, Ferhat. *İslâm Hukuk Tarihinde Selefi Söylem-Hanbelî Mezhebi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011.
- Köse, Hızır Murat. "Siyaset". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/294. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Kubat, Mehmet. "Selefi Perspektifin Tarihselliği". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/3 (2004), 235-251.
- Kubat, Mehmet. "Selefiye ile Neo-Selefilğin Kesişen ve Ayrışan Yönleri", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2017), 124-142.
- Kubat, Mehmet. *İslâm Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kitap dünyası Yayınları, 2014.
- Kudsi, Ziyaeddin. "Ebu Basir et-Tartusi'nin iftiralarına Ziyaeddin el-Kudsi'nin Reddiyesi". *Davetulhaq*. Erişim 5 Kasım 2022. www.davetulhaq.com/tr/forum/index.php?topic=4228.0
- Kudsi, Ziyaeddin. *Allah'ın Şeriatı mı Şeytanın Şeriatı mı?* çev. H. İbrahim Can. İstanbul: Hak Yayınları, 2019.
- Kudsi, Ziyaeddin. *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar?* çev. Mustafa Müftüoğlu. İstanbul: Hak Yayınları, 2019.
- Kudsi, Ziyaeddin. *Hâkimiyet Allah'ındır*. çev. Halil Müftüoğlu. İstanbul: Hak Yayınları, 2017
- Kudsi, Ziyaeddin. *İslâm'ın Bakışı Altında Hamas Hareketi*. çev. İsmail Kılıç. İstanbul: Hak Yayınları, ts.
- Kudsi, Ziyaeddin. *İşte Müslüman*. çev. Halil Müftüoğlu. İstanbul: Hak Yayınları, ts.
- Kudsi, Ziyaeddin. *İşte Tevhid*. çev. Abdullah Kavakçı. İstanbul: Hak Yayınları, 2019.
- Kudsi, Ziyaeddin. *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*. çev. İsmail Yıldırım. İstanbul: Hak Yayınları, 2019.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Mealî*. Çev. Hayreddin Karaman - Ali Özek - İbrahim Kâfi Dönmez vd. Ankara: TDV Yayınları, 2014.
- Kutlu, Sönmez. *Mezhepler Tarihine Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları, 2010.
- Laoust, Henry. *İslâm'da Ayrılkçı Görüşler*. İstanbul: Pınar Yayınları, 1999.
- Lewis, Bernard. *İslâm'ın Krizi*. çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2003.
- Milliyet*. "Kadın Düşkünün Bir Şeyh Daha" (20 Ocak 1997). <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kadin-duskunu-bir-seyh-daha-5389062>
- Nurduhan, Süheyla. "Türkiye'de Seyyid Kutub ve Eserleri Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalar: (Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri)". *Kilitbahir-Çanakkale İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2022), 199-218.
- Polat, Abdulkadir. "Ana Sayfa". Erişim 17 Nisan 2022. www.abdulkadirpolat.com
- Polat, Abdülkadir. "Hak Yayınları ve Ziyaeddin el Kudsi Gerçekleri". *Youtube*. Yayın Tarihi 26 Kasım 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=WN1IrBAm4JQ>
- Tarihi bilgi*. "Siyaset Nedir?". Erişim 19 Nisan 2022. <https://tarihibilgi.org/siyaset-nedir/>
- Tevhid dersleri*. "Hakkımızda". Erişim 16 Nisan 2022. <https://tevhiddersleri.org/hakkimizda>
- Tevhîde Davet*. "Ziyaeddin el-Kudsi Gerçekleri". Erişim 18 Nisan 2022. <http://darultawhid.com/tr/forum/index.php?topic=2666.0>
- Tevhîde Davet*. Erişim 17 Nisan 2022. <http://darultawhid.com/tr/forum/index.php?PHPSESSID=isqf3fl0fe8mun1qmr8lhmic20&topic=2438.0>
- Türkel, Rifat. *Vehhabilik ve Arka Planı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995.
- Ünal, Mehmet Ali – Cengiz, Osman. *Osmanlı Selefiligi İddiası: Çivizâde ve Birgivi Üzerine Bir Tetkik-Osmanlı Düşüncesi Kaynakları ve Tartışma Konuları*. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2019.
- Yaran, Rahmi. "Bid'at". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/129-131. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Yenişafak*. "28 Şubat Gerçekleri: Tarihte Bir Kara Leke." (27 Şubat 2022). <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/gundem/28-subatta-ne-oldu-28-subatta-neler-yasandi-iste-28-subat-gercekleri-2060495?page=1>

Yıldız, Harun. *Kendi Kaynakları Işığında Hariciliğin Doğuşu ve Gelişimi*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2010.
Yüksel, Emrullah. “Birgivi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/191-193. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.